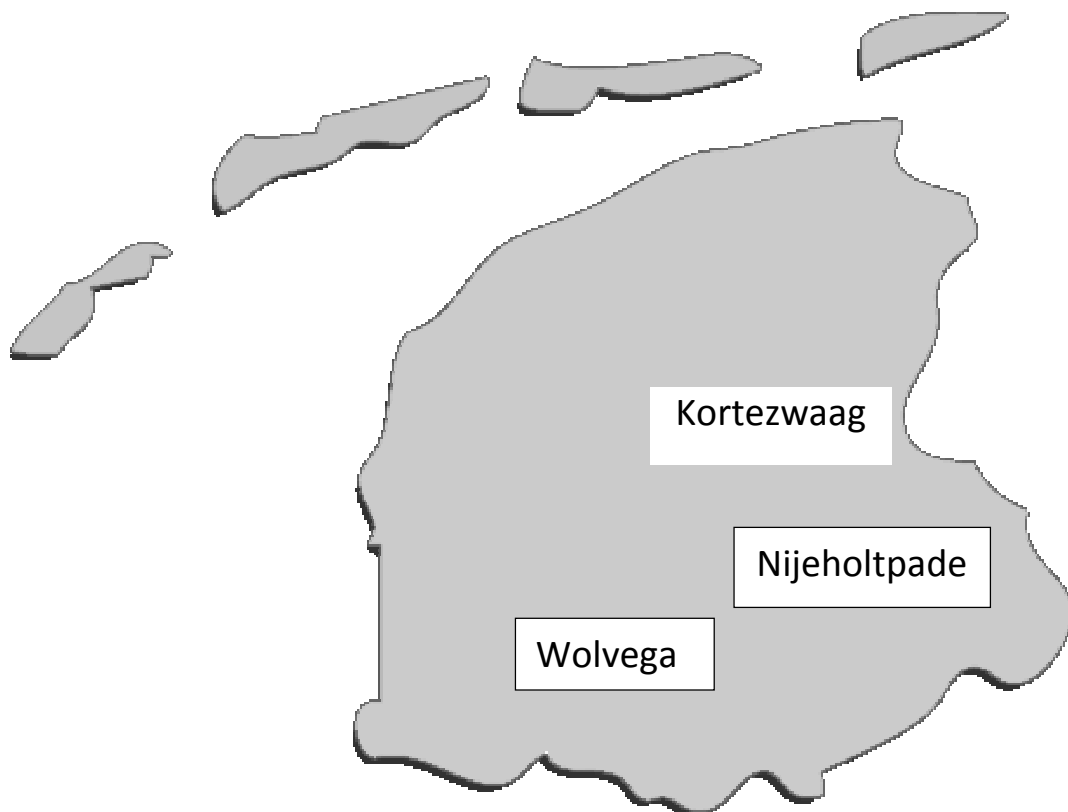

Stichting Alde Fryske Tsjerken

Kerkenexcursie

17 maart 2012
12.00 – 17.00 uur

DE PROTESTANTSE KERK VAN WOLVEGA

Bouwgeschiedenis

Al in de 13de eeuw stond er op de kerkheuvel in Wolvega een kerkgebouw, gewijd aan Maria Magdalena. In 1646 werd de kerk in gotiserende stijl herbouwd, vermoedelijk op de fundamenten van de voorganger.

De aan de westzijde gebouwde toren is enkele malen verbouwd. Bij de bouw in 1646 werd de toren voorzien van een korte spits. In 1805 werd deze vervangen door een houten koepel en in 1842 kwam er weer een spits op de toren. Door blikseminslag in mei 1894 brandde de spits af en werd de toren inwendig deels verwoest. Tevens viel de klok uit 1742 in stukken op de grond. Na het herstel kreeg de toren de inspringende houten opbouw met spits en een omgang met houten balustrade. Een in 1861 gemaakt plan voor vergroting van het gebouw tot kruiskerk is niet uitgevoerd. In de jaren 1938–1939 heeft een ingrijpende verbouwing van het interieur plaatsgehad. Het portaal werd bij de kerkruimte gevoegd. Aan de westzijde werd tegen de toren een kapelachtige aanbouw gemaakt met gekleurde glas-in-lood-ramen, die voortaan als consistorie dienst deed. De ingang daarvan aan de zuidzijde werd tevens de toegang tot de kerk.

Exterieur

De kerk bestaat uit een eenbeukig schip met driezijdige sluiting aan de oostzijde. Het onderste deel van het muurwerk bestaat uit kloostermoppen van de vorige kerk. Het bovenste deel is van gele baksteen opgetrokken. Zowel de zuid- als de noordzijde zijn voorzien van drie vensters en in de drie zijden van de oostelijke sluiting bevinden zich eveneens vensters. Ze zijn gevat in een geprofileerde omlijsting met ronde boog. De meest westelijke traveeën bevatten de tegenover elkaar geplaatste oorspronkelijke toegangsdeuren in eveneens geprofileerde omlijstingen. Boven de deur aan de noordzijde zit een klein venster. In alle omlijstingen zijn de bogen versierd met natuursteenblokken. De gedenksteen boven de deur aan de zuidzijde herinnert aan de eerste steenlegging in 1646 door de grietman Dirck van Baerdt. Het wapen is in 1795 afgehakt. Het gebouw is rondom voorzien van in drieën gelede steunberen. Aan de zuidzijde is dat alleen in de meeste westelijke travee het geval. De overige traveeën aan die zijde bevatten lisenen in drie geledingen. In de meest oostelijke travee is in 1938 nog een kleine ingang aangebracht. De in open lattenwerk uitgevoerde luiken, die de vensters kunnen afdekken, zijn in 1986 vervaardigd.

De muren van de toren zijn opgetrokken van verschillende steensoorten: het onderste deel bevat vermoedelijk grotendeels nog het oorspronkelijke metselwerk en het bovenste deel is naderhand gemetseld met machinale steen. Na de herbouw in 1894 heeft de toren een nieuwe klok gekregen, waarop de namen van de toenmalige kerkvoogden zijn vermeld.

Interieur

Het schip is overdekt door een houten tongewelf, waarop gesneden rozetten. Bij de grootscheepse verbouwing en restauratie in 1938–1939 is de inrichting gewijzigd. De tegen de zuidmuur bevestigde preekstoel werd verplaatst naar de oostelijke sluiting en er werden twee rijen nieuwe banken aangebracht. De herenbanken werden onder de orgelgalerij geplaatst. De preekstoel bevat typisch 17de eeuwse versieringen en zal uit de bouwtijd van de kerk dateren. De kuip heeft gekorniste panelen en op de hoeken gecanneleerde Korintische zuiltjes, die rusten op gesneden dragers. Het ruggeschot, het klankbord en de trap met leuning sluiten qua snijwerk en uitvoering daarbij aan. Volgens overlevering hebben muitende soldaten van de bisschop van Munster in 1673 met sabelhouwen de

trappaal beschadigd, die daarna weer zoveel mogelijk is hersteld. Toch zijn de sporen nog te zien. Het doophek met balusters is in 1968 verwijderd. Een deel daarvan is herbestemd als balustrade op de orgelgalerij.

De overhuifde bank van de familie Van Haren bevindt zich in de noordwesthoek onder de galerij. Deze 17de eeuwse bank vertoont overeenkomsten met de versieringen aan de preekstoel. Een deel van het opzetstuk, dat oorspronkelijk op de overhuiving stond, heeft een plaats gekregen in de hal van de kerk. De bank in de zuidwesthoek onder de galerij is de uit de 18de eeuw daterende Sickenga-familiebank, met ornamentwerk in Lodewijk XVI-stijl. De bank van de familie Van Heloma, die tegen de oostelijke wand was geplaatst, is in 1938-1939 verwijderd. Alleen het opzetstuk met wapen is bewaard gebleven en bevindt zich in de hal boven de entree naar de kerk. Van de vele rouwborden die de kerk heeft bezeten resteren er nog twee. Aan de zuidmuur hangt het bord ter nagedachtenis van Willem van Haren (1655 - 1728), die grietman van Weststellingwerf was van 1688 - 1711. Het bord aan de noordmuur herinnert aan Duco van Haren (1688 - 1742), grietman van 1711 - 1742.

Onder het noordoostelijke deel van het schip bevindt zich de grafkelder van de families Baerdt en Van Haren.

De lijst van predikanten sedert de reformatie is verdeeld over drie borden, die aan de zijmuren zijn bevestigd.

Orgel

Het orgel werd in 1733 gebouwd door Johann Michaëll Schwartzburg. Als medewerker van Christian Müller was hij onder andere betrokken bij de bouw van het orgel in de Grote of Jacobijnerkerk te Leeuwarden. Na het vertrek van Müller naar Amsterdam vestigde Schwartzburg zich als zelfstandig orgelbouwer in Leeuwarden. Het orgel in Wolvega was het eerste door hem nieuw gebouwde orgel. Hij bracht in totaal vijf nieuwe orgels tot stand, waarvan er, naast dat in Wolvega, drie bewaard bleven: Burgwerd (1735), Waalse kerk te Leeuwarden (1740) en Morra (1740). Het snijwerk aan de orgelkas is vervaardigd door Jacob Sijdses Bruinsma (1698 - 1763) uit Leeuwarden. Opvallend zijn de brede vleugelstukken. Het opzetstuk op de galerij vóór de klaviatuur is ook van de hand van Jacob Sijdses Bruinsma. Het bevat een rijke in barokstijl uitgevoerde ornamentiek, waarin blaasinstrumenten zijn verwerkt. Met name de twee trompettende engelen trekken de aandacht. Het wapen van grietman Duco van Haren, onder wiens "directie" het orgel werd gebouwd, zoals onder het opzetstuk is vermeld, zal in 1795 zijn verwijderd.

De dispositie van het eenklaviersinstrument is als volgt:

Prestant 8'; Holpijp 8'; Octaaf 4'; Quint 3'; Octaaf 2'; Gemshoorn 2';

Tertiaan 1 3/5'; Mixtuur 4-6 sterk; Cornet 3 sterk (discant); Trompet 8'.

Tremulant. Pedaal aangehangen; Manuaalomvang C-c³, Pedaalomvang C-d¹
maart 2012

T.E. van Popta

Literatuur:

- ✦ beschrijving "De hervormde kerk te Wolvega" door wijlen mevrouw G. Yedema voor de excursie in oktober 1999;
- ✦ S. ten Hoeve, Friese preekstoelen, Leeuwarden 1980;
- ✦ Encyclopedie Het Historische Orgel in Nederland (1726 – 1769), Amsterdam 1997;
- ✦ Jan Jongepier, Vijf eeuwen

Najaarsexcursie, 6 oktober 2012

De najaarsexcursie gaat op zaterdag 6 oktober 2012 langs de kerken van Blessum, Raerd (Rauwerd) en Wiuwert (Wieuwerd).

De organisatie

De bussen vertrekken om 12.00 uur van het treinstation Leeuwarden en wij komen daar rond 17.00 uur terug.

De kosten bedragen € 15,00 per persoon. Inschrijving bij ontvangst van genoemd bedrag op rekeningnummer 3690669 t.n.v. Excursiecommissie Alde Fryske Tsjerken te Leeuwarden onder vermelding van '**najaarsexcursie 2012**' en van het aantal personen.

U ontvangt van ons geen bericht dat u betaald heeft en ook geen bevestiging dat u ingeschreven bent. Uw betaling is uw bewijs van inschrijving. Inschrijven kan tot 22 september 2012; daarna loopt u het risico dat u niet meer met de bus mee kunt. Dat geldt ook voor hen die zich zonder reserveren bij de bussen melden. U kunt de desbetreffende kerkbeschrijvingen toegestuurd krijgen door overmaking van € 3,75 (= inclusief portokosten). Bezoekers met eigen vervoer kunnen ter plaatse het boekje met de drie kerkbeschrijvingen kopen voor € 3,00.